COLECȚIA
UNIVERSITAS

SERIA
FILOSOFIE

Bogdan Silion

Mircea Eliade
și misterul totalității

EIKON

Bogdan Silion

Mircea Eliade
și misterul totalității

Bucureşti, Str. Smochinului nr. 8, sector 1, Bucuresti,
cod poştal 014605, România

Difuzare / distribuţie carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacţia: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice din România (CNCS)

Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Naţională a României

ISBN: 978-606-711-415-7

Editor: Valentin Ajder

Bogdan Silion

Mircea Eliade
şi misterul totalităţii

EIKON

BUCUREŞTI, 2016

CUPRINS

I. Preliminariile unui simbol al unității-totalității

A. Niveluri ale interpretării coincidenței contrariilor în opera lui Mircea Eliade

Nu există „operă” a unui om de cultură care să nu fie privită cu anumite „dioptrii” critice. Însă, mai mult ca în cazul altor interpretări, exegeza despre Mircea Eliade este așezată într-un fel de „pat al lui Procust” ideologic, distorsional. În acest sens, am putea vorbi despre „paradoxul Eliade”: cu cât este citit mai mult, cu atât este interpretat mai unilateral. Nu tăgăduim că așa se întâmplă aproape cu orice autor. Dar parcă niciuna dintre interpretările vreunei gândiri nu se situează între două extreme atât de pronunțate, așa cum se plasează exegeza operei lui Eliade.

Astfel, o așa numită „hermeneutică a suspiciunii”* este dublată de o exegeză „a exaltării” unei opere marcate de personalitatea puternică a celui care a creat-o. Din prima tabără fac parte cei care îl suspectează pe Eliade de angajament ideologic antisemit de factură legionară. Acest grup destul de numeros de critici îl plasează pe

* Expresia a fost utilizată de Paul Ricoeur, cu privire la intenționalitatea demersurilor interpretative ale lui Marx, Freud și Nietzsche. Hermeneutul francez subliniază faptul că în operele celor trei există un decalaj esențial între gândire și limbaj, astfel încât, în mod paradoxal, „limbajul nu spune exact ceea ce spune”, ci trimite către o semnificație ascunsă. A se vedea, Paul Ricoeur, *De la text la acțiune*, Editura Echinox, Cluj-Napoca, 1999, dar, mai ales, *Eseuri de hermeneutică*, Editura Humanitas, București, 1995.

Eliade în rândul gânditorilor totalitari, „dușmani" ai democrației, autor moral al „infamiei morale" de dreapta. Evident că, în cazul acestor acuzații, sunt luate ca mărturii cele câteva articole „legionare" scrise în revistele vremii de tânărul, pe atunci, Eliade, și a căror paternitate nu poate fi contestată. Acuzațiile s-au transformat, de-a lungul timpului, într-un adevărat rechizitoriu, la „proces" fiind incriminată și tăcerea lui Eliade vizavi de trecutul său politic, interpretată ca o probă la dosarul existent în spațiul cultural românesc și mondial. Acestor acuzații academice li se adaugă criticile din rândul oamenilor de știință. Unii dintre aceștia consideră că întreaga operă a istoricului român al religiilor nu poate fi susținută științific, deoarece metodele pe care le folosește acesta nu au nici măcar valoare euristică. Termenii utilizați de savantul român, în special cel de „sacru", nu ar putea fi verificați empiric și nu ar putea face obiectul niciunei cercetări serioase a unei științe „istorice".* Ca urmare, având în vedere aspectul neștiințific al modului de tratare a problemei religiozității și a sacrului, opera lui Mircea Eliade nu ar avea valoare de „normă" de cercetare, fiind, dimpotrivă, un exemplu de inconsistență științifică.

Hermeneuții „exaltați" se plasează la celălalt pol distorsional al interpretării. Pentru unii dintre foștii studenți ai lui Eliade, ca și pentru o parte dintre membrii generației sale, Mircea Eliade este unul dintre principalii reprezentanți ai „tradiției sacre"**, alături de

* William Warren Bartley, Anthony Wallace, Edmund Leach, John Saliba sau Ivan Strenski vorbesc despre o inconsistență științifică a metodei utilizate de Eliade. În lipsa unei abordări metodologice unitare, interpretarea fenomenelor religioase practicată de savantul român s-ar desfășura de pe o poziție mistică, irațională și ar cădea la un eventual test verificaționist.

** Începând chiar cu primul exeget, Thomas J. J Altizer, textele lui Mircea Eliade au suportat „ajustări" ideologice, convenabile modei culturale a timpului. Astfel, dacă Altizer vedea în Eliade un reprezentant de seamă al nou înființatei mișcări „dead-theology", William W. Quinn consideră că savantul român este continuatorul, alături de Guénon sau Coomaraswami, al tradiției filosofice sacre, un fel de *philosophia perennis*. Biografia sa a constituit, de asemenea, un model pentru tinerii hippie sau pentru „spiritualiștii" teozofi ori misticoizi.

un Julius Evola sau de un René Guénon. În această calitate, istoricul român al religiilor este un „inițiat" în tainele unor adevăruri oculte, un savant „ezoteric", mesager al lumii arhaice.

Din convingerea că gândirea lui Mircea Eliade nu poate fi evaluată din perspectiva unei singure interpretări, scrierea de față nu se plasează în niciuna dintre cele două extreme. Istoricul român al religiilor este un gânditor ecumenic, ce pune problema din perspectiva unei „hermeneutici totale" a faptelor religioase. Fiind orientată către „totalitate", așa cum vom demonstra de altfel, ea nu poate fi „totalitară", adică exclusivistă. Conceptele sale sunt cele ale unei istorii a religiilor, în adevăratul sens al termenului. Universalitatea și orientarea către arhetip sunt consecințele practicării unei asemenea hermeneutici. Aceasta, credem noi, are la bază două principii care fac legătura între diversele teme ale gândirii savantului român; primul principiu se referă la perenitatea sacrului, din punct de vedere structural, prezent chiar în structura conștiinței, iar al doilea are în vedere teza religiozității omului. Astfel, toate religiile sunt un fel de extensii ale sentimentului religios. Fudamentul religiilor îl constituie religiozitatea, și nu o anumită religie. Din ideea că omul este o ființă religioasă – și nu practicant al unei anumite religii – rezultă toate conceptele și ideile de bază ale istoriei religiilor așa cum a fost înțeleasă de Eliade și care conduc, inevitabil, la postularea unității indestructibile, absolute, a Spiritului uman.

Iată de ce considerăm că o grilă corectă de interpretare a operei lui Mircea Eliade trebuie să țină seama de caracterul „total" al gândirii sale. De aceea, pentru a depăși neîncrederea și naivitatea reprezentanților celor două categorii de exegeți, ambele dăunătoare interpretării, trebuie practicată, în cazul operei lui Eliade, o hermeneutică a concilierii, în care toate conflictele și patimile să se stingă. Conceptul utilizat în lucrarea de față oferă garanția receptării autorului din perspectiva din care el însuși și-a abordat opera. Considerăm astfel că doar în orizontul unei totalități a

Mutti, Claudio, *Mircea Eliade și Garda de Fier*, Editura Puncte Cardinale, Sibiu, 1995, ediție îngrijită și traducere de Adolf-Crivăț Vasile (Răzvan Codrescu)

Negulescu, Petre, *Filosofia Renașterii*, Editura Gramar, București, 2001

Olson, Carl, *The Theology and Philosophy of Eliade*, St. Martin's Press, 1992

Olson, Carl, *Ontology, Alterity and Difference: a Comparison of Eliade's Method and the Postmodern Philosophy of Deleuze*, în *Studia philosophia*, Universitatea "Babeș Bolyai", Cluj-Napoca, nr. 1/2006

Oprea, Alexandru, *Mircea Eliade: Tehnica epifaniei și vârstele creației*, în „Mitul faurului aburit", Editura Albatros, București, 1974

Papesso, Valentino, *Yoga. Studi e materiali d'istorie delle religioni*, 1936, decembrie, în *Dosarul Eliade*, vol. V, Editura Curtea Veche, București, 2003

Petrașincu, Dan, *Mircea Eliade și religiile umanității*, în „Jurnalul literar", nr. 13-14, 1992

Pisi, Paolo, I „tradizionalisti" e la formazione del pensiero di Eliade, în **Arcella, Luciano, Pisi, Paolo, Scagno, Roberto** (ed.), *Confronto con Mircea Eliade. Archetipi mitici e identità storica*

Rasmussen, David, *Herméneutique structurale et philosophie*, http://www.numilog.fr/package/extraits

Rei, Dario, *Fra storicismo ed ermeneutica religiosa: Note su* Mircea Eliade, în Rivista di storia e letteratura religiosa, 3/1972, pp. 535-562, 1972

Rennie, Brian, *Reconsiderându-l pe Eliade: o nouă viziune asupra religiei*, Editura Criterion, București, 1999, traducere de Mirella Baltă și Gabriel Stănescu

Reno, Stephen, *Hiérophanie, symbole et expériences*, în „Cahiers de l'Herne", nr. 33, 1977

Ricketts, Mac Linscott, *Mircea Eliade. The Romanian Roots, 1907-1945*, vol. I-II, New York, 1988

Ricketts, Mac Linscott, *Mircea Eliade et la mort de Dieu*, în "Cahiers de l'Herne", nr. 33, 1977

Riès, Julien, *Histoire des religions, phénoménologie, herméneutique* în Cahiers de l'Herne, Paris, nr. 33, 1977

Ruști, Doina, *Dicționar de simboluri din opera lui Mircea Eliade*, ediția a treia revăzută și adăugită, Editura Tritonic, București, 1995

Saliba, John *The concept of „Homo Religiosus"*, în *Works of Mircea Eliade: An Anthropological Evaluation for Religious Studies*, Catholic University, 1971

Saliba, John, "Homo Religiosus" în Mircea Eliade: An Anthropological Evaluation, „Journal for the Scientific Study of Religion", vol. 17, nr. 1, martie 1978

Segal, Robert,*The Poimandres as Myth: Scholarly Theory and Gnostic Meaning*, în Numen, vol. 34, nr. 2, 1987

Simion, Eugen, *Scriitori de azi*, vol. II, Editura Cartea Românească, București, 1976

Simion, Eugen, *Postfață* în *Nuvele fantastice*, vol. I-V, Editura Fundației Culturale Române, București, 1991-1992

Smart, Ninian, *Beyond Eliade*, în Numen, 1978

Smart, Ninian, *Eliade and The Historian of Religious Ideas*, The Journal of Religion, nr. 1, 1980

Smith, Jonathan, *Map is not Territory. Studies in the History of Religions*, E.J Brill, Leiden, 1978

Spineto, Natale, *Psicologia e storia delle religioni nel pensiero di Mircea Eliade*, Annali dell Universita di Ferrara, 1992

Spineto, Natale, *Mircea Eliade - Istoric al religiilor. Cu o corespondență inedită Mircea Eliade - Károly Kerény, Editura Curtea Veche, București, 2009*

Steinhardt, Nicolae, *Fantasticul lui Mircea Eliade*, în *Dosarul Eliade, IX*, Editura Curtea Veche, București, 2004

Strenski, Ivan, *Four Theories of Myth in Twentieth - century History: Cassirer, Eliade, Lévi-Strauss and Malinowski*, Iowa University, 1987

Timuș, Mihaela, Ciurtin Eugen, Timotin, Andrei (traducători), *Întotdeauna Orientul. Corespondența Mircea Eliade-Stig Wikander*, Editura Polirom, Iași, 2005

Tofan, Sergiu, *Mircea Eliade. Destinul unei profeții*, Editura Alter Ego Cristian și Algorithm, Galați, 1996

Țurcanu, Florin, *Mircea Eliade. Prizonierul istoriei*, Editura Humanitas, București, 2003, traducere din limba franceză de Monica Anghel și Dragoș Dodu

Țuțea, Petre, *Mircea Eliade*, Editura Biblioteca revistei Familia, Oradea, 1992

Wallace, Anthony, *Religion: An Anthropological View*, New York, Random House, 1966

C. Bibliografie generală

Advaīta Vedānta, Editura Herald, București, 2002, traducere din sanscrită, note și comentarii de Ovidiu Cristian Nedu

Aristotel, *Metafizica*, Editura Paidea, București, 1998, traducere și note de Gheorghe Vladuțescu

Aristotel, *Metafizica*, Editura Humanitas, București, 2007, traducere, comentariu și note de Andrei Cornea

Aristotel, *Organon*, Editura Iri, București, 1997, traducere, studiu introductiv și note de Mircea Florian

Aristotel, *Categorii 5*, în *Organon*, vol. I, Editura Științifică, București, 1961, traducere, studiu introductiv și note de Mircea Florian

Aristotel, *Despre interpretare*, *Organon*, vol. II, Editura Științifică, București, 1961, traducere, studiu introductiv și note de Mircea Florian

Aubenque, Pierre, *Problema ființei la Aristotel*, Editura Teora, București, 1998, traducere de Daniela Gheorghe

Berdiaev, Nikolai, *Sensul creației*, Editura Humanitas, București, 1992, traducere de Anca Oroveanu

Berdiaev, Nikolai, *Spirit și libertate*, Editura Paideia, București, 1996, traducere de Stelian Lăcătuș

Bianchi, Ugo, *La religione nella Storia delle religioni*, vol. 1, Padova, 1975

Bréhier, Émile, *Histoire de la philosophie*, vol. I, Quadrige Presses Universitaires de France, Paris, 1997

Caillois, Roger, *Omul și sacrul*, Editura Nemira, București, 2006, traducere de Dan Petrescu

Canto-Sperber, Monique (colab.), *Aristote*, în *Philosophie grecque*, Presses Universitaires de France, 1997

Cassirer, Ernst, *Filosofia formelor simbolice*, vol. I-II, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, traducere de Mihaela Bereschi

Cousins, Ewert H., *Bonaventure and the Coincidence of Opposites*, Chicago: Franciscan Herald Press, 1978

Culianu, Ioan Petru, *Gnozele dualiste ale Occidentului*, Editura Polirom, Iași, 2002, traducere de Tereza Culianu-Petrescu

Culianu, Ioan Petru, *„Nimicirea fără milă" în nuvela Moara cu noroc de Ioan Slavici. Un exercițiu de mitanaliză. Cicerone Poghirc Sexagenario*, în *Studii românești*, vol. I, Editura Nemira, București, 2000, traduceri de Corina Popescu și Dan Petrescu

Cusa, Nicolas de, *De la docte ignorance*, Édition de la Maisnie, P.U.F, Paris, 1930

Cusanus, Nicolaus, *De Docta Ignorantia*, Editura Polirom, Iași, 2008, traducere, note și postfață de Andrei Bereschi

Cusanus, Nicolaus, *Coincidentia oppositorum*, vol. I-II, Editura Polirom, Iași, 2008, studiu introductiv, traducere și note de Mihnea Moroianu

Cusanus, Nicolaus, *De visione Dei*, The Arthur J. Banning Press, Minneapolis, Minnesota, 1985

Cusanus, Nicolaus, *De non Alliud*, The Arthur J. Banning Press, Minneapolis, Minnesota, 2000

Cusanus, Nicolaus, *De concordantia catholica*, The Arthur J. Banning Press, Minneapolis, Minnesota, 1987

Cusanus, Nicolaus, *De pace fidei*, The Arthur J. Banning Press, Minneapolis, Minnesota, 2000 și, în variantă franceză, *La paix de la foi*, trad. R. Galibois revăzută de M. de Gandillac, Quebec, Université de Sherbrooke, 1977

Dancă, Wilhem, *Logica filosofică. Aristotel și Toma de Aquino*, Editura Polirom, Iași, 2002

Davy, Marie-Madeleine, *Enciclopedia doctrinelor mistice*, vol. I și III, Editura Amarcord, Timișoara, 1998-2000, coordonatori traducere Adriana Babeți și Eugen Dorcescu

Derrida, Jacques, *Scriitura și diferența*, Editura Univers, București, 1998, traducere de Bogdan Ghiu și Dumitru Țepeneag

Deussen, Paul, *Filosofia Upanișadelor*, Editura Herald, București, 2007, traducere din limba germană de Corneliu Sterian

Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului. Introducere în arhetipologia generală*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, traducere de Marcel Aderca

Durand, Gilbert, *Aventurile imaginii. Imaginația simbolică. Imaginarul*, Editura Nemira, București, 1999, traducere de Muguraș Constantinescu și Anișoara Bobocea

Eco, Umberto, *Opera deschisă. Formă şi indeterminare în poeticile contemporane*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2002, traducere de Cornel Mihai Ionescu

Eco, Umberto, *Limitele interpretării*, Editura Pontica, Constanţa, 1995, traducere de Ştefania Mincu şi Daniela Bucşă

Eco, Umberto, *Tratat de semiotică generală*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, traducere de Anca Giurescu şi Cezar Radu

Evola, Julius, *Yoga secretă a puterilor divine*, Editura Deceneu, Bucureşti, 1995, traducere din limba engleză de Adrian Oroşanu

Evola, Julius, *Metafizica sexului*, Editura. Humanitas, Bucureşti, 1994, traducere de Sorin Mărculescu

Florian, Mircea, *Introducere la Organon*, în Aristotel, *Organon*, Editura Iri, Bucureşti, 1997

Foucault, Michel, *Cuvintele şi lucrurile*, Editura RAO, Bucureşti, 2006, traducere de Bogdan Ghiu şi Mircea Vasilescu

Gadamer, Hans Georg, *Adevăr şi metodă*, Editura Teora, Bucureşti, 2001, traducere Gabriel Cercel (coord.)

Gandillac, Maurice de, *Oeuvres choisies de Nicolas de Cues*, Aubier-Montaigne, Paris, 1942

Grimes, John, *Dicţionar de filozofie indiană*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, traducere de Liliana Donose Samuelsson

Guénon, René, *Orient et Occident*, Édition de Maisnie, Paris, 1997

Guénon, René, *Simboluri ale ştiinţei sacre*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1997, traducere de Marcel Tolcea

Guénon, René, *Metafizică şi cosmologie orientală*, Editura Herald, Bucureşti, 2005, traducere din limba franceză de Daniel Hoblea

Heidegger, Martin, *Fiinţă şi timp*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2003, traducere de Gabriel Liiceanu şi Cătălin Cioabă

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich, *Fenomenologia spiritului*, Editura IRI, Bucureşti, 1995, traducere de Virgil Bogdan

Incze, Dănilă, *Dicţionar sanscrit-român*, Editura Universităţii Bucureşti, 1995

Ionescu, Nae, *Curs de metafizică*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1995

Ionescu, Nae, *Tratat de metafizică*, Editura Roza Vânturilor, Bucureşti, 1999

Itu, Mircea, *Manual de limbă sanscrită*, Editura Orientul Latin, Braşov, 1995

Itu, Mircea; Dumitraşcu, Georgiana, *Filosofia şi religiile Indiei*, Editura Orientul Latin, Braşov, 2005 (îndeosebi pp. 163-191 – *Indologia în România*)

Jeanniere, Abel, *Presocratiques. L'Aurore de la Pensée Grecque*, Édition de Seuil, Paris, 1996

Jung, Carl Gustav, *Arhetipurile inconştientului colectiv*, Editura Trei, Bucureşti, 2003, traducere de Dana Verescu şi Vasile Dem. Zamfirescu

Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol. 14/1, *Mysterium Coniunctionis. Separarea şi compunerea contrariilor psihice în alchimie*, Editura Trei, Bucureşti, 2005, traducere de Dana Verescu

Jung, Carl Gustav, *Opere complete*, vol. 14/2, *Mysterium Coniunctionis. Cercetări asupra separării şi unirii contrastelor sufleteşti în alchimie*, Editura Trei, Bucureşti, 2006, traducere de Daniela Ştefănescu

Jung, Carl Gustav, *Opere complete*. Vol. 14/3, *Mysterium Coniunctionis. Cercetări asupra separării şi unirii contrastelor sufleteşti în alchimie. Volum suplimentar. „Aurora consurgens"*, Editura Trei, Bucureşti, 2006, traducere de Dana Verescu

Jung, Carl Gustav, *L'Homme à la découverte de son âme*, Albin Michel, Paris, 1987

Kitagawa, Joseph, *The Quest for Human Unity. A Religious History*, Minneapolis, M.N. Forty Press, 1990

Lévi, Sylvain, *La doctrine du sacrifice dans les Brāhmanas*, Paris, 1848

Lévi-Strauss, Claude, *Antropologia structurală*, Editura Politică, Bucureşti, 1982, traducere de J. Pecher

Lévy Strauss, Claude, *Les structures élémentaires de la parenté*, Presses Universitaires de France, Paris, 1949

Lupasco, Stéphane, *Logica dinamică a contradictoriului*, Editura Politică, Bucureşti, 1982, traducere şi postfaţă de Vasile Sporici

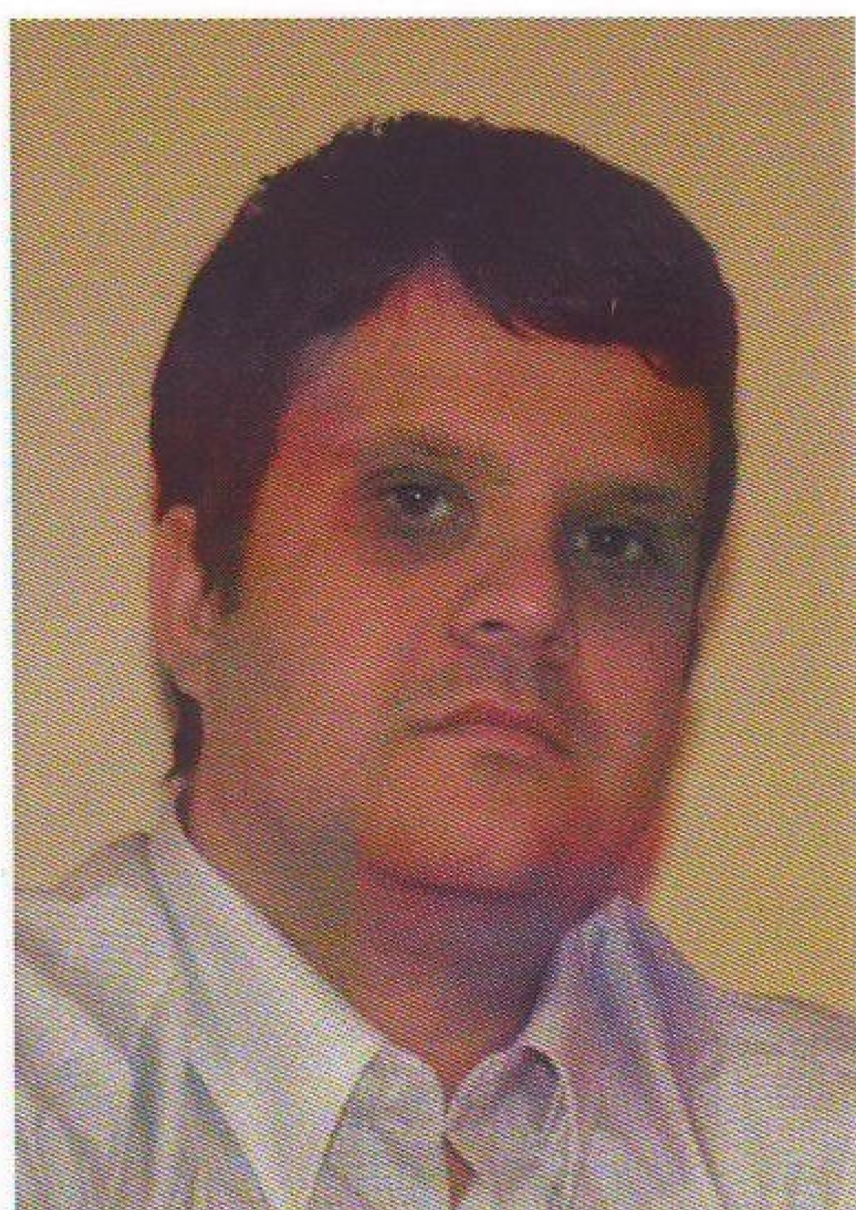
Lupasco, Stéphane, *Le principe d'antagonisme et la logique de l'énergie – Prolégomènes à une science de la contradiction*, colecţia. "*Actualités scientifiques et industrielles*", nr. 1133, Paris, 1951

Lupasco, Stéphane, *Les trois matières*, Julliard, Paris, 1960

Marin, Constantin, *Filosofia indiană*, Editura Moldova, Iaşi, 1994

Marino, Adrian, *Dicționar de idei literare*, Editura Eminescu, București, 1973
Nāgārjuna, *Tratat despre Calea de Mijloc*, Editura Herald, București, 2006, traducere de Walter Foltescu
Noica, Constantin, *Devenirea întru ființă*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981
Otto, Rudolf, *Sacrul*, Editura Dacia, București, 1992, traducere de Ioan Milea
Papesso, Valentino, *Yoga* în *„Studi e materiali d'istorie delle religioni"*, 1936, decembrie, în *Dosarul Eliade*, vol. V, Editura Curtea Veche, București, 2003
Patañjāli, *Yoga-sūtra*, Editura RAM, București, 2006, traducere din limba engleză de Teodora Melinte
Platon, *Ion*, în*Opere*, vol. I, Editura Humanitas, București, 1991, traducere de Petru Creția
Poussin, la Vallé, Louis de, *Brahmanismul*, Editura Herald, București, 2001, traducere de Ilie Iliescu
Reale, Giovanni, *Istoria filosofiei antice*, vol. I-II, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2009, traducere din limba italiană de Cristian Soimușan
Ricoeur, Paul, *Despre interpretare. Eseuri despre Freud*, Editura Trei, București, 1998, traducere de Magdalena Popescu și Valentin Protopopescu
Ricoeur, Paul, *Conflictul interpretărilor. Eseuri de hermeneutică*, Editura Echinox, Cluj Napoca, 1999, traducere și postfață de Horia Lazăr
Ricoeur, Paul, *Metafora vie*, Editura Univers, București, 1984, traducere și cuvânt înainte de Irina Mavrodin
Śaṅkarācārya, *Compendiul filozofiilor indiene*, Editura Herald, București, 2002, traducere din limba engleză de Florina Dinu și Monica Medeleanu
Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere complete*, Editura Paideia, București, 1996, traducere, introducere și note de pr. Dumitru Stăniloae
Starobinski, Jean, *Textul și interpretul*, Editura Univers, București, 1985, traducere de Ion Pop
Tonoiu, Vasile, *Ontologii arhaice în actualitate*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989

Tucci, Giuseppe, *Teoria și practica mandalei*, Editura Humanitas, București, 1995, traducere de Ioan Milea
Varenne, Jean, *Le Tantrisme*, Albin Michel, Paris, 1997
www.hokma.enchrist.net
*** **Bhagavad Gītā**, Editura Herald, București, 2006, traducere din limba sanscrită, comentariu și note de Sergiu Al-George
*** **Filosofia indiană în texte**, prefață, note, comentarii și studiu introductiv de Sergiu Al-George, Editura Științifică, București, 1971
*** **Fragmentele presocraticilor**, Editura Junimea, Iași, 1974, vol. I, cu introducere și note de Simina și Constantin Noica
*** **Mahābhārata**, Editura Paralela 45, Pitești, 2005, traducere de Vasile Al-George
*** **Revue Philosophique**, ianuarie-iunie 1946, în **Dosarul Eliade**, vol. VI (1944-1967), Editura Curtea Veche, București, 2002
*** **Upanișad**, traducere din limba sanscrită, note introductive și comentarii de Ovidiu Cristian Nedu, Editura Herald, București, 2006
*** **Sāmkhya-kārikā. Tarka-samgraha,** traducere din limba sanskrită, note introductive, comentarii și note de Sergiu Al-George, Editura Herald, București, 2001

Orice *coincidentia* este aspectul unui nou principiu, ce poate fi identificat ca un fel de „terț inclus”, în care problema relațiilor dintre opuși se rezolvă prin apariția celui de-al treilea termen, printr-o uniune paradoxală, care păstrează sau respinge termenii conjuncției, sau pur și simplu prin coexistență (complementaritate) ori substituire. Este vorba, credem noi, de o altă logică, ce poate fi numită „simbolică”, întrucât exemplele care confirmă existența relației dintre opuși sunt simboluri sau imagini mitice. Acestea se aplică și existenței, în general, dar numai în măsura în care situațiile concrete repetă sau redau modelul arhetipal. Într-un astfel de sistem logic, există, deci, o subordonare a termenilor opuși, dar și a relației sintetice ori dialectice rezultate, unui model mitic. Doar o gândire eliberată de sub imperiul principiilor logice clasice poate cuprinde o relație dialectică între contrarii. O asemenea gândire poate fi numită, conjunctural, „simbolică”, „prereflexivă”, „arhetipală” sau „mitică”. Considerăm că Eliade este unul dintre cei mai importanți teoreticieni ai unei astfel de gândiri, care funcționează atât ca principiu explicativ al operei sale, cât și ca hermeneutică a fenomenelor religioase.

Autorul

ISBN 978-606-711-415-7

